

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvodlibet VI. Continet Quæstiones XI. Articulos vero XIX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

pertinebat: statim enim eum repulit dicens, Vade sanna, ut habetur Matthæi 4. ubi dicit Chrysostomus. Illius discamus exemplo nostras quidem iniurias magnanimitè sustinere, Dei autem iniurias nec velle que ad auditum sufferre: quoniam in proprijs iniurijs esse quemlibet patientem laudabile est, iniurias autem Dei dissimulare, nimis est impium.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS. XXVII.

Utrum qui iuravit se non intraturum religionem, possit licite intrare.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd ille qui iuravit se non intraturum religionem, non possit licite intrare. Omnis enim obligatio licita, est adimplenda: sed licitum erat ei non intrare religionem. ergo cum ad hoc iuramento se obligavit, videtur quòd teneatur non intrare.

SED CONTRA est, quia nullum impedimentum spiritualis profectus est ex Deo: sed iuramentum est ex Deo. ergo per iuramentum non impeditur spiritualis profectus intrandi religionem.

RESPON. Dicendum, quòd obligatio iuramenti tripliciter se potest habere. Quandoque enim est illicita obligatio, & de re illicita, puta, cum aliquis iurat se fornicaturum, & tale iuramentum non tenetur homo adimplere, nec est licitum impleri. Quandoque vero est obligatio licita, & de re licita, puta, cum aliquis iurat se eleemosynam daturum, & tale iuramentum præterire non licet. Quandoque vero est obligatio illicita, sed de re licita, puta, cum aliquis iurat se non facturum aliquod maius bonum, quod tamen facere non tenetur, puta ieiunare, vel non dare aliquam eleemosynam, vel religionem non intrare. Tunc enim id ad quod se iuramento obligat, licitum est: sed tamen obligatio est illicita, quia per hoc homo quantum in se est, obfirmat se contra gratiam Spiritus sancti, quæ facit hominem in suo corde ascensiones disponere, unde tale iuramentum licite potest homo implere, abstinendo ab illo bono quod facere non tenetur, non tamen cogitur ex illo iuramento ad hoc quod impleat quod iuravit: quia iuramentum ad hoc quod sit obligatorium, debet habere tres comites, iudicium, iustitiam, & veritatem, ut habetur Iere. 4. Huic autem iuramento deest iudicium discretionis, quia vergit in deteriore exitum retrahendo a meliori bono.

ARTICVLVS. XXVIII.

Utrum liceat clerico, qui tenetur ad horas canonicas, dicere matutinas sequentis diei de sero.

ar. 67. 3. p. q. 80. ar. 2. ad 5

DEINDE circa clericos quaesitum est unum, utrum liceat clerico, qui tenetur ad horas canonicas, dicere matutinas sequentis diei de sero, & utrum non. Dicitur enim Eccl. 2. 1. Lascivus, & imprudens non servabit tempus: sed iste in dicendo matutinas non observat tempus: cum enim dies incipiat a media nocte, videtur quòd matutinas sequentis diei dicat in die præcedenti. ergo videtur quòd hoc ad lasciviam, & imprudentiam pertineat, & ita videtur esse peccatum.

SED CONTRA. Deus elementior est quolibet homine: sed homo non imputat debitori in culpa, si debitum sibi reddat ante tempus. ergo multo minus Deus.

RESPON. Dicendum, quòd hic consideranda est

intentio eius, qui prævenit tempus in matutinis dicendis, vel in quibusvis horis canonicis. Si enim hoc facit propter lasciviam, ut scilicet quietius somnolentia, & voluptati vacet, non est absque peccato. Si vero hoc faciat propter necessitatem, & licitarum honestarum occupationum, puta, si clericus, aut magister debet videre lectiones suas de nocte, vel propter aliquid aliud huiusmodi, licite potest de sero dicere matutinas, & in alijs horis canonicis tempus prævenire, sicut etiam hoc in solemnibus ecclesijs fit: quia melius est Deo utrumque reddere, scilicet & debitas laudes, & alia honesta officia, quam quòd per unum aliud impediatur.

AD PRIMUM dicendum, quòd quantum ad contractus, & alia huiusmodi, dies incipit a media nocte: sed quantum ad ecclesiasticarum officium, & solemnitarum celebritates incipit dies a vespere, unde si aliquis post dictas vespere, & completorium, dicat matutinas, iam hoc pertinet ad diem sequentem.

¶ Finis quinti quodlibeti.

INCIPIT QVODLIBET SEXTVM.

QVÆSTIO PRIMA.

ARTICVLVS. I.

Utrum unitas essentiae ponat in numerum cum unitate personae.

QVÆSTIVM est de Deo, de Angelo, de homine, de creaturis pure corporalibus. ¶ Circa Deum quaesitum est unum. Vtrum scilicet unitas essentiae ponat in numerum cum unitate personae, & videtur quòd non. Sunt enim tres personae diuinae. Si ergo unitas essentiae poneret in numerum cum unitate personae, sequeretur quòd in Deo esset quaternitas, quod est hæreticum. non ergo unitas essentiae ponit in numerum cum unitate personae.

SED CONTRA. Si unitas essentiae sit penitus idem cum unitate personae, non ponens cum ea in numero, sequeretur quòd in quocumque predicat unum, predicaretur, & reliquum: sed unitas essentiae predicatur de tribus personis: dicimus enim, quòd pater, & filius, & spiritus sanctus sunt unum. ergo unitas personalis predicabitur de eis, ut dicatur, quòd pater, & filius, & spiritus sanctus sunt vnus, quod patet esse falsum.

RESPON. Dicendum, quòd unumquodque in quantum est unum, tantum est ens, unde ens, & unum conuertuntur. Est autem unumquodque ens per suam formam, unde & unumquodque per suam formam habet unitatem, & inde est, quòd quæ est comparatio formæ ad formam, eadem est comparatio unitatis ad unitatem. Deus autem est formaliter Deus per suam essentiam, proprietates autem personales est quasi forma constituens personam, quæ quidem realiter distinguitur ab alia persona propter oppositionem relativam, sed proprietates personales non distinguitur realiter ab essentia, alioquin sequeretur, quòd in Deo esset compositio, & quod aliquid adveniret ei per modum accidentis. Nam omne quod est extra essentiam rei, accidentaliter advenit: differt tamen proprietates personales ab essentia secundum modum intelligendi, & significandi. Nam essentia dicitur absolute, proprietates vero personales im-

portat relationem, unde patet, quod unitas personarum non ponit in essentia numerum cum unitate, quasi realiter ab ea differens, sed solum secundum modum intelligendi.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nam primum procedebat secundum differentiam rei, quare quia non est in diuinis inter unitatem essentia, & personarum, ideo non potest poni quaternitas in Deo. Secundum vero procedebat secundum differentiam, quare est ex modo intelligendi, & significandi, ex qua provenit quod dicimus, quod pater, & filius, & spiritus sanctus dicuntur unum, sed non vnus.

QVAESTIO II.

DEINDE circa Angelos querebantur duo.
¶ Primo, De actione ipsorum, utrum scilicet, quicquid agunt, agant per imperium voluntatis.
¶ Secundo, De loco ipsorum, utrum scilicet possint esse in conuexo caeli empyrei, quod etiam querebatur circa corpora gloriosa.

ARTICVLVS II.

Utrum quicquid agit Angelus, agat per imperium voluntatis.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod non quicquid agit Angelus, agat per imperium voluntatis. Voluntas enim aequaliter se habet ad propinqua, & remota. si ergo Angelus ageret per solum imperium voluntatis, sequeretur quod non differret ab hoc, quod Angelus aliquid ageret, quod esset propinquum, vel remotum illud in quod agit, & sic non quam oporteret, quod de caelo ad terram descenderet ad aliquid hic agendum, quod est contra traditionem sacrae scripturae.

¶ Præter quantum ad voluntatem non differt unitas, & multitudo. Sicut enim aliquis potest mouere unam rem, ita potest velle mouere plures res, vel etiam totum vniuersum. Si ergo Angelus ageret solum per imperium voluntatis, sequeretur quod posset mouere totum vniuersum, quod est impossibile, cum ipse sit pars vniuersi. non ergo Angelus agit solo imperio voluntatis.

SED CONTRA. Omnis actio est ab aliqua virtute: sed in Angelo non est alia virtus, quam intellectus, & voluntas: intellectus autem non agit, nisi per voluntatem. ergo omnis actio Angeli est per imperium voluntatis.

RESPON. Dicendum, Omnis actio cuiuscumque rei est per formam naturam illius rei. Nam & si sint aliquae formae accidentales principia actionum alicuius rei, oportet quod huiusmodi actiones reducuntur, sicut in primum principium, in formam specificam illius rei agentis: sicut actio caloris ignis reducitur sicut ad primum principium in formam substantialem ipsius, quare est etiam principium omnium accidentium propriorum ignis: & ideo oportet se aliter habere in actionibus alicuius rei habentis naturam simplicem, quam in actionibus alicuius rei habentis naturam compositam. Si enim fuerit aliquid habens naturam simplicem, omnis actio eius erit secundum proprietatem, & modum illius naturae, quod non contingit si habeat naturam compositam. Omnis enim actio ignis est secundum proprietatem naturae ignis: in cultello autem ignito est quaedam actio non pertinens ad proprietatem ignis, scilicet incisio, & hoc etiam considerandum est in substantiis spiritualibus. Anima enim humana non

A est totaliter intellectus, sed participat intellectualitatem, unde est in ea aliqua virtus & actio, quae non pertinet ad intellectualē naturam, sicut praecipue patet in his quae pertinent ad animam vegetabilem: sed angelus est totaliter intellectualis natura, & ideo oportet quod omnis eius actio sit secundum intellectum. unde B. Dion. dicit 4. c. de diu. nom. quod angeli habent substantias, & virtutes, & operationes intellectuales. Intellectus autem non agit nisi mediante voluntate, quia motus voluntatis est inclinatio sequens formam intellectam: unde oportet quod quicquid angelus agit, agat per imperium voluntatis. Sed tamen considerandum est, quod cum virtus sit media inter essentiam & operationem, oportet quod virtus & operatio cuiuslibet rei proportionetur essentiae eius: unde superioris angeli, cuius est essentia nobilior, est etiam virtus efficacior sicut ad intelligendum, ita etiam ad agendum in res exteriores: & secundum hoc actio angeli limitatur ad aliquem effectum, qui per virtutem nec essentiam habet infinitam.

B AD PRIMUM ergo dicendum, quod actio voluntatis angelicae radicatur in essentia eius, a qua procedit eius virtus & operatio: oportet autem quod mouetur esse simul cum mobili, quod ab eo mouetur, ut habetur in 7. Physicorum, & ideo oportet substantiam angeli aequaliter coniungi in rebus quas mouet.

AD SECUNDUM dicendum, quia actio voluntatis limitatur secundum modum essentiae, non oportet quod angelus possit agere omnia quae potest velle.

ARTICVLVS III.

Utrum angelus possit esse in conuexo caeli empyrei.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod angelus non possit esse in conuexo caeli empyrei. Dicit enim Ansel. In nihilo nihil esse potest: sed extra caelum empyreum nihil est, ergo angelus non potest esse in conuexo caeli empyrei: sic enim esset extra caelum empyreum.

D ITEM videtur, quod nec corpus gloriosum ibi posset esse. Omne enim corpus necesse est in loco esse: sed extra caelum empyreum non est aliquis locus, ergo non potest esse corpus gloriosum extra caelum empyreum.

SED CONTRA. Si non potest esse ibi angelus, aut corpus gloriosum, aut hoc est, quia non potest ibi ascendere, aut quia non potest penetrare profunditatem caeli empyrei, aut quia indiget loco continente, aut quia indiget conservante: sed omnia haec sunt remota a perfectione corporis gloriosi, multo magis angelus possunt esse in conuexo caeli empyrei.

RESPON. Dicendum ad euidentiā huius questionis, quod apud antiquos de loco fuerunt duae opiniones maxime probabiles, quarum una fuit, quod locus sit quoddam spatium, siue dimensiones per se existentes: quare quidem opinio si vera esset, corpori deberetur locus ex hoc ipso, quod corpus est dimensiones habens, ad quas necesse est aliquas dimensiones occupare: sed haec opinio de loco est a Philo. in 4. Phil. a reprobata. Unde alia opinio est eius, quod locus sit superficies corporis continentis, non quidem in quantum est huiusmodi corporis, quod immediate continet: alioquin sequeretur, quod corpus quiescens non semper esset in eodem loco, puta, si homo staret in fluuio, per cuius decursum semper renouaretur diuersae superficies aquae circa ipsum, sed superficies corporis immediate

D. 124.

D. 148.

T. c. 12.

Art. 6. c. 2. r. p. q. 6. r. 2. r. 4. ad 1. q. 102. ar. 1. ad 2. q. 102. ar. 1. ad 1.

D. 401.

diatē continentis habet, q̄ sit locus ex ordine ad primum continens, vnde accipitur idem locus fm eundem situm ad primum continens, & propter hoc locus est immobilis. Secundum ergo hāc opinionem, quæ vera est, necessitas exeundi in loco conuenit corpori ex hoc, q̄ dependet a primo continente, & propter hoc primum continens non est in loco nisi per accidens, & secundum partes, vt dicitur in 4. Physic. Angelus autem non dependet a primo continente, nec etiā corpus gloriosum, quod perficitur per aīam ex diuina fruitione beatificatā, & ideo nulla necessitas est, q̄ corpus glorificatū, aut angelus ab aliquo locali corpore peccatur: & propter hoc nihil prohibet corpus glorificatū, vel etiā angelum in conuexo cœli empyrei esse.

AD PRIMUM ergo dicendum, q̄ verbum illud Ansel. intelligendum est in vi affirmationis. Non enim possibile est, q̄ aliquid sit in nihilo tanq̄ in continente: sed iste intellectus non facit ad propositum.

AD SECUNDUM dicendum, quod ratio ista procedit de corpore dependente a primo continente.

QVÆSTIO III.

DEINDE quæsitum est de his quæ pertinent ad hominem.

¶ Et primò, De spiritualibus.

¶ Secundò, De corporalibus.

¶ Circa spiritualia quæsitum est.

¶ Primò, De sacramentis.

¶ Secundò, De virtutibus.

¶ Tertiò, De peccatis.

¶ Circa sacramenta quæ sita sunt duo de baptismo.

¶ Primò, De necessitate baptismi. Vtrum scilicet puer qui nascitur in deserto, vbi nō potest aqua haberi, moriens sine baptismo saluari possit in fide matris fidelis.

¶ Secundò, De impedimento matrimonij, quod provenit ex baptismo. Vtrum si Christianus qui baptizatur Iudæam, cui primo dederat fidem de contrahendo si baptizaretur, cognoscens eam postea carnaliter consummet matrimonium.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum puer in deserto natus, possit absque baptismo saluari in fide parentum.

3. p. q. 68. ar. 2. o. & q. 72. ar. ad. 1.

CIRCA primum sic procedebatur. Videtur q̄ puer in deserto natus possit absque baptismo saluari in fide parentum. Non enim est minoris efficacix fides tempore gratix, quam tempore legis naturæ: sed tempore legis naturæ saluabatur pueri in fide parentum, vt Gregorius dicit, ergo etiam nunc tempore gratix.

¶ Præterea Per Christum non est arctata hominibus via salutis, cum ipse dicat Ioā. 10. Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant: sed ante Christi aduentum saluabatur aliqui pueri in fide parentum, ergo multo magis nunc post Christi aduentū.

SED CONTRA est, quod Dominus dicit Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non potest intrare in regnum cœlorum.

RESPON. Dicendum, quod ab illa damnatione, quam humanum genus incurrit pp peccatum pri-

mi parentis, nullus potest liberari, nisi per Christū, qui solus ab illa damnatione immunis inuenitur, ita scilicet vt ei incorporetur sicut capiti membrū: hoc autem tripliciter fieri potest. Primo quidem per susceptionem baptismi, secundum illud ad Gal. 3. Omnes qui in Christo baptizati estis, Christum induistis. Secundo, per sanguinis effusionem propter Christum, quia per hoc etiam aliquis passioni Christi conformatur, a qua efficaciam sortitur baptismus. Vnde dicitur de martyribus Apoc. 7. q̄ la uerunt stolae suas in sanguine agni. Tertio modo, per fidem & dilectionem, secundum illud Pro. 15. Per misericordiam, & fidem purgantur peccata, & Act. 15. dicitur Fide purificas corda eorum. Et per fidem Christus habitat in cordibus nostris, vt habetur ad Eph. 3. Vnde & ipse baptismus dicitur fidei sacramentum & secundum hoc dicitur esse triplex baptismus, scilicet aquæ, spiritus, & sanguinis, quia alia duo suppleunt vicem baptismi aquæ, si tamē ad sit propositum suscipiendi talem baptismum, ita, q̄ articulus necessitatis, non autem cōtempus religionis sacramentum excludat. Manifestum est autem, q̄ in pueris nondum habentibus usum rationis, non potest esse motus fidei, & dilectionis, aut p̄ positum suscipiendi baptismum, & ideo non possunt saluari, nisi per baptismum aquæ, vel per baptismum sanguinis, si propter Christum occiderint, ex quo non solum Christiani, sed etiam martyres fiunt, vt August. dicit de Innocentibus. Et sic patet, q̄ ille puer in deserto moriens sine baptismo, salutem non consequitur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod fm quosdā tempore legis naturæ non sufficiebat ad salutem paruulorum solus motus fidei in parentibus, sed requirebatur aliqua exterior protestatio fidei per aliquod sensibile signum. Et secundum hoc nihil differebat id, quod tunc requirebatur ab eo, q̄ nunc requiritur ad salutem, nisi q̄ nunc illud signum sensibile est determinatum, tunc erat indeterminatum, & pro voto adhibebatur. Alorum opinio est, q̄ solus interior motus fidei relatus ad salutem pueri sufficiebat ad salutem pueri, nec tñ nunc diminuta est fidei virtus, sed augmentatur gradus salutis, quia nunc qui saluantur per Christum, statim introducuntur in regnum cœlorum, quod tunc non erat: vnde nō est inconueniens si ad hoc amplius aliquid requiratur, scilicet baptismus, vt dicitur Ioan. 3.

AD SECUNDUM, dicendum, q̄ per Christum in hoc ipso est ampliata hominibus via salutis, q̄ nō per cum aperta est, eis ianua vitæ æternæ, quæ ante clauā erat per peccatum primi parentis.

ARTICVLVS V.

Vtrum possit esse matrimonium inter Christianum, & Iudæam baptizatam ab eo, quam &c.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur q̄ non possit esse matrimonium inter Christianum, & Iudæam baptizatam ab eo, quam carnaliter cognouit post fidem de contrahendo datam. Dicitur enim in Decretis 30. q. 1. q̄ filius sacerdotis non potest ducere in vxorem puellam, quam pater eius baptizauit, ergo multo minus, si ipsemet baptizasset eam, non posset eam habere in vxorem, si ergo iste Christianus baptizauit Iudæam, nō potest eam in vxorem accipere.

SED CONTRA est, quia secundum iura, quando post fidē datam de contrahendo per verba de futuro, sequitur copula carnalis, est matrimonium præsumptum.

sumptum præsumptione iuris, contra quam non admittitur probatio: sed ita est in proposito. ergo est verum matrimonium.

RESPON. Dicendum, q̄ spiritualis cognatio impedit matrimonium contrahendum, & dirimit iam contractum. Manifestum est autem, q̄ ex hoc, q̄ Christianus baptizavit Iudæam, contrahitur inter illos spiritualis cognatio, quia illa fit filia eius spiritualis, unde nullum est matrimonium sequens, etiam si expresse contrahat per verba de præsentibus, & etiam subsequatur carnalis copula.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nam q̄ dictum est de præsumptione iuris, intelligendū est quando non interuenit aliquod impedimentum matrimonij.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quaesitum est de virtutibus.

¶ Et primo quantum ad fidem, Vtrum. scilicet certitudo adhaesionis, quæ est in hæretico, vel malo catholico, sit actus ipsius fidei virtutis.

¶ Secundo, De quibusdam pertinentibus ad religionem, siue ad latram.

¶ Tertio, De quibusdam pertinentibus ad charitatem.

ARTICVLVS VI.

Vtrum certitudo adhaesionis in hæretico, vel malo catholico sit actus fidei virtutis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ certitudo adhaesionis in hæretico, vel malo catholico sit actus fidei virtutis: quia secundum Philosophum. 2. Ethic. Tria sunt in anima, potentia, passio, & habitus: sed illa certitudo adhaesionis non potest attribui potentia, quia est meritoria, vel demeritoria: potentia autem non meretur, neque demeretur: similiter non potest pertinere ad passiones, quia passiones pertinent ad appetitum sensitivum, qui non potest extendi ad hoc, q̄ inhæreat veritati diuinæ. ergo relinquatur, q̄ pertineat ad aliquem habitum: sed habitus ad quem pertinet certitudo adhaesionis, est virtus fidei. ergo certitudo adhaesionis in hæretico, vel malo catholico est actus ipsius fidei.

¶ 2. Præter. Omne quod agit ad similitudinem alicuius, videtur agere in virtute illius: sed hæreticus per certitudinem adhaerens his, quæ credit, agit secundum similitudinem fidei, cui in tantum certitudinaliter inhæret, in quantum estimat se rectam fidem habere. ergo operatur in virtute fidei, & ita videtur, q̄ illa certitudo adhaesionis sit actus virtutis fidei.

¶ 3. Præter. Tota firmitas spiritualis edificij est a fide, secundum illud Matth. 7. Venerunt flumina, flauerunt veti, & non potuerunt mouere ea. Fundata. n. erat supra firmam petram, scilicet supra fidem: sed certitudo adhaesionis ad firmitatem spiritualē pertinet. ergo est actus virtutis fidei.

SED CONTRA. Quod non est, non potest agere: sed in hæretico, vel malo Christiano non est virtus fidei. ergo certitudo adhaesionis non potest in eis esse actus virtutis fidei.

RESPON. Dicendum, quod si aliquis id, quod est commune multis, accipiat vt proprium vni, necesse est, quod decipiatur. Certitudo autem adhaesionis non est propria virtutis fidei. Primo quidem, quia conuenit virtutibus intellectualibus, puta, sapientiæ, scientiæ, & intellectui. Secundo, quia conuenit non solum fidei veræ, sed etiam falsæ. Sicut enim est opinio vera, & falsa, ita &

A fides, nec minus firmiter inhæret alijs veritati, q̄ falsitati, vt Philosophus dicit in 7. Ethic. Tertio, quia certitudo inhaesionis non semper provenit ex aliquo habitu: sed ex proprio arbitrio aliquis potest assensum suum firmare ad aliqd verum, vel falsum antequam habeant habitum. Quarto, quia certitudo inhaesionis non solum cõpetit fidei formate, quæ est virtus, sed etiam fidei informi, quæ non est virtus. ¶ Dicendum est ergo, quod in hæretico certitudo inhaesionis est actus falsæ fidei, in malo autem catholico est actus fidei informis: & sic in neutro est actus virtutis fidei.

B AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ diuisio illa datur de his quæ sunt in anima p modum principij actus. Nā omnis operatio aīe aut est ex aliqua passione, aut ex aliquo habitu. aut ex pura potentia, hmoi autem certitudo inhaesionis non potest esse ex passione. In malo aut catholico est ex habitu fidei informis: sed in hæretico est vel ex habitu peruerso fidei, vel ex pura potentia, sicut in principio anteq̄ habitum acquisiuerit: non enim potest dici q̄ peruersa fides sit habitus infusus. Quod autem dicitur q̄ potentia non meretur, neq; demeretur, si sic intelligatur, q̄ non meretur, neq; demeretur hoc ipso, quod habemus potentia, verum est. Si autem sic intelligatur, quod pura potentia non potest esse principium merendi, neque demerendi, verum est quantum ad meritum, quod non potest esse sine gratia. Non est autem verum quantum ad demeritum: alioquin ille qui a principio peccat, antequam acquirat habitum virtuosum, non demeretur.

C AD SECVNDVM dicendum, q̄ aliqd potest agere fm similitudinem alicuius dupliciter. Vno modo, fm similitudinem veram, & sic vere agit aliquo modo in virtute illius. Alio modo, fm similitudinem apparentem, & sic agit in apparentia virtutis illius, & ita est in proposito: unde in hæretico certitudo adhaesionis est actus fidei apparentis, non autem fidei veræ.

D AD TERTIVM dicendum, quod sicut ex fide vera dependet firmitas spiritualis edificij, ita etiam ex fide falsa procedit firmitas diabolici edificij.

QVAESTIO V.

DEINDE quantum ad actus latric, siue religionis quaesita sunt quatuor.

¶ Primo, De celebratione festorum, vtrum scilicet liceat celebrare festum conceptionis Domine nre.

¶ Secundo, De solutione officiorum, vtrum. scilicet clericus habens beneficium cum cura, vel sine cura existens in scholis teneatur dicere officium mortuorum.

¶ Tertio, De collatione beneficiorum, vtrum scilicet episcopus teneatur dare beneficium meliori.

¶ Quarto, De solutione decimarum, vtrum. scilicet pauper teneatur decimas dare diuiti sacerdoti.

ARTICVLVS VII.

Vtrum liceat celebrare conceptionem Domine nostre.

E AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ liceat celebrare cõceptionem Domine nostre. Si. n. non liceat, hoc non est nisi quia fuit concepta in originali peccato: sed non fuit concepta in originali peccato, vt videtur quia Beata Virgo facta est, vt speciali modo eēt habitaculum Dei. ergo debuit ad hoc specialiter preparari: non autem preparata est speciali-

ter secundum corpus, quod conceptū est ex sexu cōmissione: nec ē quantum ad aīam, quia alij etiā leguntur sanctificati in utero, & ita relinquitur q̄ fuerit specialiter preparata per immunitatē ab originali peccato, & sic licet eius cōceptionē celebrare.

SED CONTRA est, quod hoc privilegium solius Christi dicitur esse, quod sine originali peccato est conceptus. nō ergo competit Beata Virgini, & ita eius conceptio non est celebranda.

RESPON. Dicendum, quod hic inducuntur duae qōnes. Vna principalis: altera accessoria, scilicet Beata Virgo fuerit cōcepta cum originali, quod oportet primo determinari. Est ergo cōsiderandum, q̄ vnus quisq; peccatum originale contrahit ex hoc quod fuit in Adam sūi feminale rōnem, vt Aug. dicit super Gese. ad literā. Omnes autē illi in Adā fuerūt sūi feminale rōnem, q̄ non solum ab eo carnē acceperunt, sed et secundum naturalē modum originis ab eo sunt propagati: sic autē processit ab Adam Beata Virgo, q̄a nata fuit per cōmissione sexuum, sicut & ceteri, & ideo cōcepta fuit in originali peccato, & includitur in vniuersitate illorum, de quo Apostolus dicit ad Rom. 5. In quo oēs peccauerūt, a qua vniuersitate solus Christus excipitur, qui in Adam non fuit secundum feminale rōnem, alioquin si hoc alteri non conueniret q̄ Christo, non indigeret Christi redemptione: & ideo non tātum debemus dare matri, q̄ subtrahat aliqd̄ honori filij, q̄ est saluator omnium hominum, vt dicit Apostolus 1. ad Thi. 4. Quāuis autē beata Virgo in originali concepta fuerit, creditur tamen in utero fuisse sanctificata antequā nata. Et ideo circa celebrationē conceptionis eius diuersa cōsuetudo ecclesiarum inoleuit. Nā Romana ecclesia, & plurimae aliae con siderantes conceptionē Virginis in originali peccato fuisse, festum conceptionis non celebrant. Alij vero considerantes sanctificationē eius in utero, cuius tempus ignoratur, celebrant conceptionē: creditur enim q̄ cito post conceptionē, & aīa infusio nem fuerit sanctificata. Vnde illa celebritas non est referenda ad conceptionē rōne conceptionis, sed potius rōne sanctificationis. Sic ergo non est ideo celebranda cōceptio praedicta, quia fuerit sine peccato originali concepta. Nō enim per hoc tollitur quin fuerit specialius ceteris preparata, eo q̄ in ipsa sanctificatione copiosius ceteris munus gratiae accepit nō solū vt purgaretur a peccato originali, sed vt tota eius vita redderetur immunis ab oī peccato tam mortali, quā veniali, vt dicit Anselmus.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum clericus beneficiatus teneatur in scholis existens dicere officium mortuorum.

Ar. specialis **C**IRCA secundum sic proceditur. Videtur q̄ clericus beneficiatus teneatur in scholis existens dicere officium mortuorum. Ille enim qui recipit bona temporalia alicuius, teneatur ei in spiritalibus recompen sare: sed iste clericus accipit bona quae fuerunt defunctorum, ergo teneatur pro eis dicere officium mortuorum.

SED CONTRA. Ille qui minus recipit, minus teneatur: sed clericus qui in scholis moratur, minus recipit quā alij qui in ecclesia residentiam faciunt, qui recipiunt quotidianas distributiones, ergo non teneatur dicere officium mortuorum sicut illi.

RESPON. Dicendum, q̄ clericus ex hoc ipso, q̄ est clericus, & praecipue in sacris ordinibus constitutus, teneatur dicere horas canonicas. Videntur, n. tales specialiter esse assumpti ad laudem diuinam, secundum illud Esa. 42. Omnem qui inuocat nomen meum, in laudem meam creati illum: sed in quantum est clericus beneficiatus in hac ecclesia, teneatur dicere officium mortuorum modum illius ecclesiae. Est ergo considerandum, q̄ officium mortuorum quandoque in ecclesia dicitur, sicut ordinarie pertinet ad ecclesiae officium, sicut in tota ecclesia in die animarum dicitur officium pro mortuis, & in qualibet ecclesia est aliqua super hoc specialis consuetudo, puta, vt dicatur ordinate officium mortuorum si mel in septimana, vel qualitercumque alter secundum certum tempus: & ad huiusmodi officium mortuorum teneatur clericus beneficiatus in aliqua ecclesia, etiam in scholis existens, vt per hoc satisfaciatur mortuis, quorum recipit bona. Aliquando vero dicitur officium mortuorum in ecclesia extraordinarie, propter aliquā causam specialiter emergentem, puta, ad preces aliquis personae, vel propter aliquid huiusmodi. & ad huiusmodi officium mortuorum, non teneatur clericus existens in scholis.

Et per hoc patet responsio ad obiecla.

ARTICVLVS IX.

Vtrum episcopus peccet dans beneficium bono, si praetermittat meliorem.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur q̄ episcopus peccet dans beneficium bono, si praetermittat meliorem, quia qui facit contra cōscientiam, edificat ad gehennam: sed iste episcopus praetermittens meliorem, videtur facere contra conscientiam, ergo peccat mortaliter edificans ad gehennam.

SED CONTRA est, quod etiam secundum iura sufficit dare bono, si sit idoneus ad seruendum in ecclesia.

RESPON. Dicendum, q̄ aliquis potest dici melior dupliciter. Vno modo simpliciter, qui est sanctior plus habens de charitate. Alio modo dicitur aliquis melior quo ad aliquid. Contingit autem quādoque aliquem esse meliorem simpliciter, qui tamen non est melior quantum ad hoc, q̄ beneficium percipiat, quia alius forte potest ecclesiam magis inuare, vel per consilium sapientiae, vel per auxilium potentiae, vel quia seruiuit in ecclesia. Nō ergo episcopus teneatur semper dare meliori simpliciter, sed teneatur dare meliori quo ad hoc: non enim potest esse, q̄ vnus praeferat alteri, nisi propter aliquam causam, quae si quidem pertineat ad honorē Dei, & vtilitatem ecclesiae, iam quantum ad hoc iste est melior. Si autē illa causa ad hoc nō pertineat, erit acceptio personarum, quae tanto est grauior, quāto in rebus diuinis committitur. Vnde super illud Iaco. 2. Tu sede hic bene & c. dicit glo. August. Si hanc distantiam sedendi, & standi ad honores ecclesiasticos referamus, nō est putandum leue esse peccatum in acceptione personarum habere sedē dñi gloriæ. Quis enim ferat eligi diuitem ad sedē honoris ecclesiae, contempto paupere sanctiore, & instructiore? Et per hoc patet responsio ad obiecla.

ARTICVLVS X.

Vtrum pauper teneatur decimas soluere diuiti sacerdoti.

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur q̄ pauper non teneatur decimas soluere diuiti sacerdoti. Ideo

D. 370.

ideo institutum est, ut decime solvantur ad sustentationem ministrorum ecclesie: sed sacerdotes diues habet alias unde sustententur, ergo non sunt ei decime soluende, & precipue a paupere.

¶ 2. Prat. In multis terris decime non solvantur, quod tamen prelati corrigent, si hoies ex necessitate iuris diuini decimas soluere tenerentur. nō ergo uidetur quod, praesertim pauperes, teneantur soluere decimas diuitibus sacerdotibus.

SED CONTRA est, quod Dominus Matth. 23. dicit, Haec oportuit facere, scilicet iudicium & ueritatem, & illa non omittere, scilicet ea quae pertinent ad decimarum solutionem.

¶ 2. Prat. Luc. 18. Pharisaeus dicit, Decimas de omnium quae possideo.

RESPON. Dicendum, quod sicut Philosophus docet in 5. ethi. Medium iustitiae accipitur nō solum quoad nos, sicut in ceteris uirtutibus, sed etiam secundum rem, quia scilicet in aliis uirtutibus attenduntur diuersae conditiones personarum, secundum quas mediū diuersificatur sicut circa cibos quod est multum uni, est paucum alteri, uel moderatum; sed in iustitia non variatur medium secundum diuersas personarum conditiones, sed attenditur solum ad quantitatem rei. Qui enim emit rem aliquam, debet tantum soluere quantum ualeat, siue a paupere, siue a diuite emat. Reddere autem debitum est actus iustitiae, & ideo ad hoc quod alicui reddatur quod ei debetur, non refert utrum sit diues, uel pauper. Decimae autem sacerdotibus debentur, in communi quidem secundum ius naturale. Naturalis autem ratio dicit, ut illi qui pro populo in spiritalibus laborant, a populo stipendia sua sustentationis accipiant. Et secundum hoc etiam in nouo testamento est iure diuino sancitum. Nam ut dicitur 1. ad Cor. 9. Dominus ordinauit his qui Euangelium annuntiant, ut de Euangelio uiuant: sed in lege veteri iudiciali precepto taxata est quantitas eius quod ministris Dei est a populo soluendum. scilicet decima & hoc etiam Ecclesia statuit in populo Christiano soluendum: unde cum sacerdotibus decimae debeantur, tum de iure naturali, tum de iure diuino, tum etiam ex statuto ecclesiae, quantum sacerdos sit diues, nihilominus pauper tenetur ei decimas soluere.

AD PRIMUM ergo oportet respondere dupliciter. Vno modo, ut dicatur quod decimarum solutio est instituta non solum ad sustentationem ministrorum ecclesie, sed etiam ad sustentationem pauperum, quibus debet de domo Dei prouideri, unde dicit Malac. 3. Inferte omnem decimationem, ut sit cibus in domo mea, & sic sacerdoti, qui non solum sibi, sed pauperibus prouidere debet, quantumcumque diuiti sunt decimae necessariae. Alio modo, potest dici quod necessitas sustentationis ministrorum fuit ratio ecclesiasticae institutionis de decimarum solutione: sed ex quo officium est alicui debitum per statutum ecclesiae, nihilominus ei debetur, quamuis sit diues.

AD II. dicendum, quod sicut Paulus laudabiliter nō exigebat sumptus, qui sibi propter praedicationem euangelii debebantur, ne quod impedimentum fieret euangelio, aut scandalum fidelibus Christi, non tamen illi peccabant non ministrantes sumptus, quos Apostolus sibi debitos remittebat: ita et prelati ecclesiae laudabiliter faciunt non exigendo decimas in terris illis, in quibus propter consuetudinem timent scandalum generari: nec peccant illi qui non solunt decimas in terris illis, in quibus nō est consuetum: peccarent autem si obstinate exigentibus

A dare recusarent, & ideo ut huic peccato obuiant sacerdotes, in terris illis non exigunt decimas.

QUESTIO VI.

DEINDE quaesitum est de actibus charitatis. ¶ Et primo, De obedientia, utrum sit magis meritorium obedire prelato, uel facere aliquid ad dictum fratris.

¶ Secundo de eleemosyna.

ARTICVLVS XI.

B Verum magis sit meritorium obedire prelato, quam facere aliquid ad dictum fratris.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur, quod magis sit meritorium obedire prelato, quam facere aliquid ad dictum fratris. Maiori enim merito maius detrimentum opponitur: sed magis demeretur ille qui est inobediens prelato, quam ille qui non assentit dicto fratris, ergo & magis meretur aliquis obediendo prelato, quam assentiens dicto fratris.

SED CONTRA. Vbi est maior humilitas, ibi videtur esse maius meritum, quia humilibus dat Deus gratiam, ut dicitur Iacob. 4. sed maioris humilitatis videtur esse, quod aliquis aequali se subiciat faciens aliquid ad dictum eius, quam quod aliquis subiciat se superiori obediens prelato, ergo magis uidetur esse meritorium, quod aliquis faciat ad dictum fratris, quam quod obediatur prelato.

RESPON. Dicendum, quod aliquis actus potest dici magis meritorius dupliciter. Vno modo ex genere operis, & sic ille actus est magis meritorius, quod est excellentioris uirtutis. Manifestum est autem quod laetitia, per quam aliquis seruit Deo, est excellentior uirtus quam beneficentia, qua quis satisfacit proximo, sicut & diligere Deum est magis meritorium, quam diligere proximum. Quod autem aliquid fiat ad dictum fratris, pertinet ad amicitiam, uel beneficentiam, qua quis diligit proximum: quod autem obediatur prelato in quantum est Dei minister, pertinet ad religionem, qua quis colit & diligit Deum: & ideo magis est meritorium quod aliquis faciat aliquid obediens prelato, uel seruans uotum, quam si aliquid faciat ad dictum fratris. Alio modo, potest dici aliquis actus magis meritorius ex eo quod procedit ex maiori charitate, licet sit minor ex suo genere, & sic nihil prohibet magis mereri illum qui facit aliquid ad dictum fratris.

Primum ergo concedimus.

AD SECUNDUM Dicendum, quod ille qui facit aliquid ad dictum fratris, facit propria sponte, unde minoris humilitatis esse videtur, quam quod aliquis obediatur prelato tanquam superiori.

QUESTIO VII.

DEINDE quaesitum est de eleemosyna.

¶ Et primo, De eleemosyna clericorum.

¶ Secundo, De eleemosynis quae fiunt pro mortuis.

ARTICVLVS XII.

Verum clerici peccent mortaliter, si ea quae eis superflua, in eleemosynas non largiantur.

CIRCA primum sic proceditur. Vt quod clerici peccent mortaliter, si ea quae eis superflua, in Quodlib. S. Tho. F. elec-

eleemosynis non largiantur, quia super illud Luc. 3. Qui habet duas tunicas, det unam non habenti. dicit gl'of. De duabus tunicis diuidendis datur præceptum, quia si una diuidatur, nemo uestitur in dimidia tunica & nudus remanet, qui accipit, & qui dedit: sed per largitionem unius tunicæ intelligitur largitio eorum que superflua ad necessitatem unæ, ut patet per ea que in eadem glo. præmittuntur. ergo dare superflua est in præcepto: sed qui transgreditur præceptum, peccat mortaliter. ergo ille qui non dat superflua pauperibus peccat mortaliter.

¶ 2. Præceptum plus obligat, quam consiliū: sed dare omnia quæ quis possidet, est consiliū, & tamen ad hoc homo obligatur in casu extreme necessitatis. ergo est extra casum extreme necessitatis tenetur aliquis superflua dare pauperibus, cū hoc sit in præcepto, & ita qui non largitur, peccat mortaliter.

¶ 3. Præceptum quicumque con sumit quod est alterius, tenetur ad restitutionem: sed bona clericorum sunt pauperum, ut patet per glo. Hieronymi super illud. Ita. 2. Rapina pauperum in domo uestra. ergo si clerici inutiliter bona ecclesiastica consumunt, tenentur restituere pauperibus aliunde si habuerint.

¶ 4. Præceptum quicumque facit se impotentem ad id quod tenetur facere, peccat mortaliter: sed clerici faciendos superfluos, expensas faciunt se impotentes ad subueniendum pauperibus, ad quod tenentur. ergo uidetur quod peccent mortaliter.

SED IN CONTRARIUM uidetur esse consuetudo, quæ apud multos præualuit.

RESPON. Dicendum, quod aliter uidetur se habere circa bona patrimonialia, & circa bona ecclesiastica. Nam bonorum patrimonialium, uel licite acquisitorum homo uere est Dominus, unde quantum pertinet ad conditionem ipsius rei potest res sua uti ut uult, & ex hac parte non accidit peccatum: potest tamen peccatum accidere ex inordinato modo utendi, uel per superabundantiam, dum scilicet inutiliter consumit bona propria in ea in quæ non oportet, uel secundum defectum, in quantum scilicet non erogat ea in quæ oportet. Vtrobique enim modo corrumpitur uirtus, ut dicitur in 2. ethicorum. Bonorum uero ecclesiasticorum clerici non sunt uere Domini, sed dispensatores, secundum illud 1. ad Cor. 7. Dispensatio autem mihi credita est. Pertinet autem ad dispensatorem, ut fideliter distribuatur ea que eius dispensationi committuntur, secundum illud 1. ad Cor. 4. Hic iam queritur inter dispensatores ut fidelis quis inueniatur. In his ergo potest dupliciter peccatum contingere. Vno modo, ex conditione ipsius rei, dum scilicet usurpat sibi quasi rem propriam, & in usus suos conuertit id quod esset aliis erogandum. Alio modo, ex inordinato usu eorum, quæ in partem suam cedunt, sicut etiam de aliis dictum est. Verum quia horum dispensatio fidei dispensationis committitur, ut dictum est, si quis bona fide dispenset ecclesiastica bona, inde accipiens quod sibi conuenit secundum conditionem status & personæ, & aliis largitur secundum quod sibi uel bona fide expedire, non peccat mortaliter, etiam si forte aliquid plus in suos usus conuertat, quam oporteat. Talia enim quia in singularibus est eorum iudicium, non possunt per omnimodam certitudinem diffiniri. Unde si non sit multus excessus, potest compari bonam fidem dispensationis: si uero multus excessus fiat, non potest latere, & ita non potest cum bona fide dispensationis hoc agere aut non conferuet bonam fidem in dispensando, peccat mortaliter.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut Augustinus dicit in h. de sermone domini in monte. Illa præcepta que Dominus tradidit Mat. 5. Qui pufferit te in unam maxillam, præbe ei & aliam, & que ibi sequuntur, sunt intelligenda secundum preparationem animi, ut scilicet homo sit paratus hoc facere quando necessitas hoc requirit. Unde non semper est peccatum mortale, quando homo hoc non facit, sed quando uidet necessitatem imminere, si non faciat, tunc peccat mortaliter: & eadem ratio est de hoc præcepto. Qui habet duas tunicas det non habenti, & de omnibus similibus. Unde non semper peccat mortaliter quotiescunque non dat pauperi qui superfluum habet, sed quando necessitas imminet. Quando autem sit talis necessitas, quod obliget ad peccatum mortale, non potest ratione determinari, sed committitur prudentiæ & fidei dispensantis: unde si bona fide det, quando sibi uidetur expedire, imminis est a peccato, alioquin mortaliter peccat.

AD SECUNDUM Dicendum, quod illa eadem que sunt consilia, cadunt sub præcepto secundum animi preparationem. Nullum enim consiliū est perfectius, quam quod homo tradat animam suam pro fratribus suis, & tamen hoc cadit sub præcepto animi preparationem, secundum illud 1. Jo. 3. Et nos debemus pro fratribus animam ponere. Et similiter dare omnia sua pauperibus, cadit sub præcepto secundum animi preparationem, ut scilicet homo sit paratus hoc facere, si necessitas imminet. Minor tamen necessitas requiritur ad superflua eroganda, quam ad omnia exhibenda, tamen hoc totum ratione uniuersali determinari non potest, sed committitur prudentiæ, ut dictum est.

AD TERTIUM Dicendum quod bona ecclesiastica non solum sunt dispensanda pauperibus, sed & ecclesiæ ministris: unde secundum canones debent diuisi hoc modo: ut aliqua pars cedat in usus pauperum, & aliqua pars in usus ministrorum, & in cultum ecclesiæ.

Alter ergo dicendum est de illis ecclesiasticis bonis que principaliter sunt attribuenda necessitatibus pauperum, & ex consequenti necessitatibus ministrorum, sicut sunt bona hospitalium, & aliorum huiusmodi. Et aliter de illis bonis que sunt principaliter attributa uisibus ministrorum, sicut sunt prebende clericorum, & alia huiusmodi. Nam in primis bonis peccatum committitur non solum ex abusu, sed etiam ex ipsa rerum conditione, cum aliquis in suos usus assumit quod est alterius, & non tenet ad restitutionem tanquam defraudator reialie. In secundis uero bonis non committitur peccatum nisi per abusum, sicut & de bonis patrimonialibus dictum est: unde non tenetur quis ad restitutionem, sed solum ad penitentiam peragendam.

AD QUARTUM Dicendum, quod neque moderatus usus diuitiarum, neque bona fides dispensationum saluari uidetur in eo qui scienter superfluas expensas facit in uoluptuosis conuiuijs, & alijs huiusmodi superfluitatibus: & sic non est dubium quod in talibus peccat mortaliter. Unde dicitur Mat. 23. Si dixerit malus seruus ille in corde suo, moram facit Dominus meus venire, & coeperit percutere conseruos suos, quod pertinet ad superbum & crudele Dominium, mādūcer autem & bibat cum ebrijs, quod pertinet ad superbia & uoluptuosam conuiuia, ueniet Dominus serui illius in die qui non sperat, & hominem quem ignorat, & diuidet eum a societate sanctorum, partemque eius ponet eum hypo-

hypocritis, sicut in inferno, unde ibi subdit. Ibi erit stertus & stridor dentium. Si autem aliquis non multum in talibus excedat, potest bona fide fieri ab aliquo, qui vult secundum decemiam sui status mortem gerere his quibus conuenit.

QVÆSTIO VIII.

DEINDE quantum est de elemosynis quas sunt pro mortuis.

¶ Et circa hoc quaerita sunt duo.

¶ Primo, Vtrum mortuus patitur aliquid detrimentum, si executor eius differat dare elemosynas, quas ipse in testamento dari mandauit.

¶ Secundo, Vtrum executor licite possit differre distributionem elemosynarum ad hoc quod res defuncti melius vendantur in posterum.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum mortuus aliquid detrimentum sentiat ex hoc, quod elemosynas, quas mandauit dari, retardantur.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod mortuus nullum detrimentum sentiat ex hoc, quod elemosynas, quas mandauit dari, retardantur. Huiusmodi enim retardatio procedit ex negligentia executoris, sed negligentia vnus non imputatur alteri, ergo nullum detrimentum mortuus patitur ex huiusmodi tarditate.

SED CONTRA est, quod propter huiusmodi tarditatem retardantur orationes & sacrificia, que fierent pro anima defuncti, ex quibus plurimum iuuaret, ergo ex huiusmodi tarditate patitur detrimentum.

RESPON. Dicendum, quod hic est opus duplici distinctione. Primo quidem ex parte ipsius detrimenti: distinguendum est enim duplex detrimentum. Nam quoddam detrimentum est, quod pertinet ad tolerantiam poenae, secundum illud quod habetur 1. Cor. 3. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur. Aliud autem quod pertinet ad subtractionem remedii. Secundo etiam distinguendum est ex parte elemosynae, circa quam potest considerari etiam detrimentum ipsius elemosynae, & effectus ipsius. Quantum ergo ad meritum elemosynae nullum detrimentum patitur defunctus ex praedicta tarditate, maxime si quantum in ipso fuit curam adhibuit, ut huiusmodi elemosynae cito darentur, quia meritum principaliter ex voluntate & intentione dependet: sed quantum ad effectum elemosynae patitur detrimentum, non quidem ut pro iusmodi tarditate puniatur, sed quia remedium ei non adhibetur, dum suffragia differuntur, ex quibus plurimum iuuaretur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod negligentia vnus non imputatur alteri ad poenam, potest tamen redundare in alterum quantum ad defectum remedii, secundum quod vnus homo ab alio iuari potest.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum executor debeat tardare distributionem elemosynarum ad hoc, quod res defuncti melius vendantur.

CIRCA secundam sic proceditur. Videtur, quod executor debet tardare distributionem elemosynarum ad hoc, quod res defuncti melius vendantur. Quia ex hoc sequitur quod plures elemo-

synas poterit facere pro defuncto, ex quibus defunctus magis iuuabitur, ergo si differat, videtur quod laudabiliter & fideliter hoc faciat.

SED CONTRA est, quia ex tarditate elemosynarum sequitur retardatio remedii, quo forte defunctus indiget, ergo videtur quod huiusmodi retardatione grauetur defunctus potius quam iuuetur.

RESPON. Dicendum. In mora modici temporis non videtur esse magnum periculum. Unde si executor per modicum tempus elemosynas dare differat, ut rebus defuncti melius venditis ampliores elemosynas dare possit, laudabiliter hoc facit. Si vero econuerso per multum tempus differat elemosynas distribuere, ut non multo ampliores elemosynas faciat, non videtur esse absque culpa, quia forte defunctus a purgatorio liberaretur, in quo excellenti remedio suffragiorum maxime necessarium erat: hoc autem requirit prudentis executoris examen, ut se consideratis dilatione temporis, & conditione personae que creditur citius vel tardius liberanda, & etiam quantitate augmenti elemosynarum, faciat quod videbitur expedire defuncto.

QVÆSTIO IX.

DEINDE quantum est de peccatis.

¶ Et circa hoc quaerita sunt tria.

¶ Primo, De peccato originali, vtrum ille qui baptizatus est, transmittat peccatum originale in prolem.

¶ Secundo, De peccato actuali in generali, quid sit prius, vtrum auertio a Deo, vel conuersio ad commutabile bonum.

¶ Tertio, Specialiter de mendacio, quod mendacium sit grauius, vtrum illud quod fit verbo, vel illud quod fit facto.

ARTICVLVS XV.

Vtrum ille qui est baptizatus, transmittat peccatum originale in prolem.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod ille qui est baptizatus, non transmittat peccatum originale in prolem. In eo enim qui nascitur, tria possunt considerari, scilicet corpus, anima, & unio utriusque: sed non contrahit peccatum originale secundum corpus, quod contrahit a parentibus, quia parentes erant totaliter a peccato originali mundati, similiter etiam nec secundum animam quam habet ex creatione Dei, in quem peccatum non cadit, & per consequens neque etiam secundum unionem utriusque, ergo ille qui nascitur ex baptizatis, nullo modo contrahit peccatum originale.

SED CONTRA est, quia remedium non adhibetur nisi uulnere: sed baptismus, qui est medicinale remedium contra uulnus originalis peccati, adhibetur parulis baptizatorum filijs secundum eodem ecclesiae consuetudinem, ergo paruli baptizatorum filij cum originali peccato nascuntur.

RESPON. Dicendum, quod peccatum, quod ex transgressione primorum parentum in omnes posteros originaliter demanatur, non aboletur nisi per gratiam Christi, qui de peccato damnauit peccatum in carne, ut dicitur ad Romanos octauo, sed hoc quodam ordine peragitur. Nam primo in

Et in or. 13. de ma. q. 4. ar. 1. & 8. & 12. q. 2. ar. 1. & 4.

statu presentis vite per sacramenta gratie Christi remouetur peccatum originale quantum ad iniquitatem anime, vt non imputetur hoc ad culpam. Remanet tamen interim quantum ad corruptionem somitis in carne, vnde Apost. dicebat ad Ro. 7. Ego ipse mecum seruo legi Dei, carne autem legi peccati, in quantum concupiscit aduersus spiritum, vnde homo baptizatus secundum mentem viuunt in nouitate spiritus, sed in carnem adhuc retinet vetustatem Adæ. Et ideo sicut per spiritualem generationem, qua per euangelium alios producit filios in Christo absque peccato, ita etiam secundum generationem carnalem producit filios in vetustatem Adæ cum peccato originali.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum in peccato actuali prius sit auersio, quam conuersio.

2. lig. c. 23
q. 2. ar. 3. 1.
et 3. q. 26. 2.
4. ad 3.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod in peccato actuali prius sit auersio, quam conuersio. Auersio enim importat recessum a termino, conuersio autem accessum ad terminum: sed in motu corporali prius est recessus a termino, quam accessus ad terminum, ergo & in spiritali motu prius est auersio quam conuersio.

SED CONTRA est, quod Dio. dicit 4. c. de di. no. Nemo intendens ad malum, operatur, sed intendens ad bonum; ergo prius alius peccantis conuertitur per appetitum ad bonum commutabile, quam auertat a Deo.

RESPON. Dicendum, quod peccatum principaliter in voluntate consistit, vt Aug. dicit. Quantum autem ad voluntatem illud est prius, quod principaliter intendit, & ideo in peccatis, in quibus principaliter intenditur fructus boni commutabilis, sicut in luxuria, auaritia, & similibus, prius est naturaliter conuersio quam auersio, quæ non est principaliter intenta, sed præter intentionem consequitur ex inordinata conuersione. In peccatis autem, in quibus directe intenditur auersio a Deo, sicut est infidelitas, desperatio, & alia huiusmodi, prius est auersio ab incommutabili bono, & postea est conuersio ad commutabile bonum, sicut patet in illis, qui desperantes seipsum tradat impudicitie, vt dicitur ad Eph. 4.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quamuis in motibus operabilibus recessus a termino prior sit in executione, accessus tamen ad terminum prior est in intentione, in qua principaliter consistit peccatum.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum maius peccatum sit cum aliquis mentitur facto, quam cum aliquis mentitur uerbo.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod maius peccatum sit cum aliquis mentitur facto, quam cum aliquis mentitur uerbo. Maius enim peccatum esse videtur, cum aliquis mentiendo abutitur eo, cui magis creditur: sed sicut Ansel. dicit in li. de ueritate magis creditur factis quam uerbis, ergo grauius peccat qui mentitur factis, quam uerbis.

SED CONTRA est, quod Au. dicit in li. de doctrina christiana. Inter omnia signa præcipuum locum tenent uerba: his autem abutitur ille qui uerbo mentitur, ergo videtur quod grauius peccat ille qui mentitur uerbo, quam ille qui mentitur facto.

RESPON. Dicendum, quod sicut Amb. dicit in quodam sermone. Non solum in falsis uerbis, sed etiam in simulatis operibus mendacium est. Peccatum autem mendacii principaliter quidem consistit in intentione fallendi, unde ille qui dicit falsum, quod putat esse uerum, non mentitur. Magis autem est reus mendacii ille qui dicit uerum, quod putat esse falsum, ut patet per Aug. in lib. de mendacio. vnde cum eadem intentio fallendi sit in eo qui mentitur facto, uterque equaliter peccat. Verbum enim & factum assumuntur ut instrumenta fallendi, unde non refert quantum ad peccatum mendacii, utrum aliquis uerbo, uel scripto, uel notu, uel quocumque facto mentiat, sicut non refert quantum ad peccatum homicidii, utrum quis gladio, uel securi interficiat hominem.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

G

QUESTIO III.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum aliquis possit esse naturaliter, uel miraculose simul uirgo & pater.

DEINDE quaesitum est circa corpora hominis, utrum saliquis possit esse naturaliter, uel miraculose simul uirgo & pater, & videtur quod hoc possit esse miraculose, quia pater & mater simul sunt generationis principia: sed aliqua mulier miraculose fuit simul uirgo & mater, ergo pari ratione aliquis uir miraculose potest simul esse uirgo & pater.

H Item. Videtur quod hoc possit esse absque miraculo, quia daemon incubus potest furari semen uiri uirginis in somnis pollui, & transfundere in matricem mulieris, ex quo quidem semine potest concipi proles, cuius pater non est daemon incubus, sed ille ex cuius semine generatur, quod agitur in utero eius a quo est resolutum, ergo uidetur quod et absque miraculo possit aliquis simul esse uirgo & pater.

SED CONTRA. Mulier absque miraculo non potest simul esse uirgo & mater, ergo pari ratione nec uir absque miraculo potest simul esse uirgo & pater.

Item. Videtur quod nec per miraculum, quia si filius Dei, qui est natus miraculose de uirgine, ex aliqua parte corporis uirginalis carnem assumpisset eam ex illa, unde mulier naturaliter concipit, puta de manu, aut pede, non diceretur filius uirginis, sicut nec Eua dicta est filia Adæ, quamuis in formata de costa ipsius: sed non posset contingere filio uirginitate uiri, quod ex eadem parte corporis, & in eodem loco plerumque generaret, sicut naturaliter generatur, ergo nec etiam miraculose fieri posset quod aliquis simul esset uirgo & pater.

RESPON. Dicendum, quod ad huius evidentiam videre oportet quod ad uirginitatem requiratur. Requiritur autem tria ad eius perfectionem, quorum primum est principale & formale, scilicet, siue intentio uoluntatis, sicut & omnibus moralibus, unde istud ex necessitate ad uirginitatem requiritur, quod ad sit alicui assidue uoluntas nunquam experiendi delectationem uenerem. Secundum autem est materiale, scilicet passio appetitus sensitui, scilicet delectatio, quam quis experitur in actu uenerico, cuius priuatio requiritur ad perfectam uirginitatem materialiter. Nam passiones sensitivæ sunt materia uirtutum moralium. Si in præter electione propria uoluntatis hoc contingat, uirga, cum quis in sono polluit uel cum mulier per uolentiam ab hoste opprimatur, non perit uirtus uirginitatis, ut patet per Augustinum de Ciuitate Dei. Tertium autem est quod per accidens, & committitur

hypocritis, sicut inferno, unde ibi subdit. Ibi erit stertus & stridor dentium. Si autem aliquis non multum in talibus excedat, potest bona fide fieri ab aliquo, qui vult secundum decemiam sui status mortem gerere his quibus conuenit.

QVÆSTIO VIII.

DEINDE quantum est de elemosynis quas sunt pro mortuis.

¶ Et circa hoc quaerita sunt duo.

¶ Primo, Vtrum mortuus patitur aliquid detrimentum, si executor eius differat dare elemosynas, quas ipse in testamento dari mandauit.

¶ Secundo, Vtrum executor licite possit differre distributionem elemosynarum ad hoc quod res defuncti melius vendantur in posterum.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum mortuus aliquid detrimentum sentiat ex hoc, quod elemosynas, quas mandauit dari, retardantur.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod mortuus nullum detrimentum sentiat ex hoc, quod elemosynas, quas mandauit dari, retardantur. Huiusmodi enim retardatio procedit ex negligentia executoris, sed negligentia vnus non imputatur alteri, ergo nullum detrimentum mortuus patitur ex huiusmodi tarditate.

SED CONTRA est, quod propter huiusmodi tarditatem retardantur orationes & sacrificia, que fierent pro anima defuncti, ex quibus plurimum iuuaretur, ergo ex huiusmodi tarditate patitur detrimentum.

RESPON. Dicendum, quod hic est opus duplici distinctione. Primo quidem ex parte ipsius detrimenti: distinguendum est enim duplex detrimentum. Nam quoddam detrimentum est, quod pertinet ad tolerantiam poenae, secundum illud quod habetur 1. Cor. 3. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur. Aliud autem quod pertinet ad subtractionem remedii. Secundo etiam distinguendum est ex parte elemosynae, circa quam potest considerari etiam detrimentum ipsius elemosynae, & effectus ipsius. Quantum ergo ad meritum elemosynae nullum detrimentum patitur defunctus ex praedicta tarditate, maxime si quantum in ipso fuit curam adhibuit, ut huiusmodi elemosynae cito darentur, quia meritum principaliter ex voluntate & intentione dependet: sed quantum ad effectum elemosynae patitur detrimentum, non quidem ut pro iusmodi tarditate puniatur, sed quia remedium ei non adhibetur, dum suffragia differuntur, ex quibus plurimum iuuaretur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod negligentia vnus non imputatur alteri ad poenam, potest tamen redundare in alterum quantum ad defectum remedii, secundum quod vnus homo ab alio iuari potest.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum executor debeat tardare distributionem elemosynarum ad hoc, quod res defuncti melius vendantur.

CIRCA secundam sic proceditur. Videtur, quod executor debet tardare distributionem elemosynarum ad hoc, quod res defuncti melius vendantur. Quia ex hoc sequitur quod plures elemo-

synas poterit facere pro defuncto, ex quibus defunctus magis iuuabitur, ergo si differat, videtur quod laudabiliter & fideliter hoc faciat.

SED CONTRA est, quia ex tarditate elemosynarum sequitur retardatio remedii, quo forte defunctus indiget, ergo videtur quod huiusmodi retardatione grauetur defunctus potius quam iuuetur.

RESPON. Dicendum. In mora modici temporis non videtur esse magnum periculum. Unde si executor per modicum tempus elemosynas dare differat, ut rebus defuncti melius venditis ampliores elemosynas dare possit, laudabiliter hoc facit. Si vero econuerso per multum tempus differat elemosynas distribuere, ut non multo ampliores elemosynas faciat, non videtur esse absque culpa, quia forte defunctus a purgatorio liberaretur, in quo excellenti remedio suffragiorum maxime necessarium erat: hoc autem requirit prudentis executoris examen, ut se consideratis dilatione temporis, & conditione personae que creditur citius vel tardius liberanda, & etiam quantitate augmenti elemosynarum, faciat quod videbitur expedire defuncto.

QVÆSTIO IX.

DEINDE quantum est de peccatis.

¶ Et circa hoc quaerita sunt tria.

¶ Primo, De peccato originali, vtrum ille qui baptizatus est, transmittat peccatum originale in prolem.

¶ Secundo, De peccato actuali in generali, quid sit prius, vtrum auertio a Deo, vel conuersio ad commutabile bonum.

¶ Tertio, Specialiter de mendacio, quod mendacium sit grauius, vtrum illud quod fit verbo, vel illud quod fit facto.

ARTICVLVS XV.

Vtrum ille qui est baptizatus, transmittat peccatum originale in prolem.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod ille qui est baptizatus, non transmittat peccatum originale in prolem. In eo enim qui nascitur, tria possunt considerari, scilicet corpus, anima, & unio utriusque: sed non contrahit peccatum originale secundum corpus, quod contrahit a parentibus, quia parentes erant totaliter a peccato originali mundati, similiter etiam nec secundum animam quam habet ex creatione Dei, in quem peccatum non cadit, & per consequens neque etiam secundum unionem utriusque, ergo ille qui nascitur ex baptizatis, nullo modo contrahit peccatum originale.

SED CONTRA est, quia remedium non adhibetur nisi uulnere: sed baptismus, qui est medicinale remedium contra uulnus originalis peccati, adhibetur paruulis baptizatorum filiis secundum eodem ecclesiae consuetudinem, ergo paruuli baptizatorum filii cum originali peccato nascuntur.

RESPON. Dicendum, quod peccatum, quod ex transgressione primorum parentum in omnes posteros originaliter demanatur, non aboletur nisi per gratiam Christi, qui de peccato damnauit peccatum in carne, ut dicitur ad Romanos octauo, sed hoc quodam ordine peragitur. Nam primo in

Et in or. 13. de ma. q. 4. ar. 1. & 2. & 12. q. 2. ar. 1. & 4.

statu presentis vite per sacramenta gratie Christi remouetur peccatum originale quantum ad iniquitatem anime, vt non imputetur hoc ad culpam. Remanet tamen interim quantum ad corruptionem somitis in carne, vnde Apost. dicebat ad Ro. 7. Ego ipse mere seruo legi Dei, carne autem legi peccati, in quantum concupiscit aduersus spiritum, vnde homo baptizatus secundum mentem viuunt in nouitate spiritus, sed in carnem adhuc retinet vetustatem Adæ. Et ideo sicut per spirituale generationem, qua per euangelium alios producit filios in Christo absque peccato, ita etiam secundum generationem carnalem producit filios in vetustatem Adæ cum peccato originali.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum in peccato actuali prius sit auersio, quam conuersio.

2. lig. c. 23
q. 2. ar. 3. 1.
et 3. q. 26. 2.
4. ad 33

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod in peccato actuali prius sit auersio, quam conuersio. Auersio enim importat recessum a termino, conuersio autem accessum ad terminum: sed in motu corporali prius est recessus a termino, quam accessus ad terminum, ergo & in spiritali motu prius est auersio quam conuersio.

SED CONTRA est, quod Dio. dicit 4. c. de di. no. Nemo intendens ad malum, operatur, sed intendens ad bonum; ergo prius alius peccantis conuertitur per appetitum ad bonum commutabile, quam auertat a Deo.

RESPON. Dicendum, quod peccatum principaliter in voluntate consistit, vt Aug. dicit. Quantum autem ad voluntatem illud est prius, quod principaliter intendit, & ideo in peccatis, in quibus principaliter intenditur fructio boni commutabilis, sicut in luxuria, auaritia, & similibus, prius est naturaliter conuersio quam auersio, quæ non est principaliter intenta, sed præter intentionem consequitur ex inordinata conuersione. In peccatis autem, in quibus directe intenditur auersio a Deo, sicut est in infidelitas, desperatio, & alia huiusmodi, prius est auersio ab incommutabili bono, & postea est conuersio ad commutabile bonum, sicut patet in illis, qui desperantes seipsum tradat impudicitie, vt dicitur ad Ephe. 4.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quamuis in motibus operabilibus recessus a termino prior sit in executione, accessus tamen ad terminum prior est in intentione, in qua principaliter consistit peccatum.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum maius peccatum sit cum aliquis mentitur facto, quam cum aliquis mentitur uerbo.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod maius peccatum sit cum aliquis mentitur facto, quam cum aliquis mentitur uerbo. Maius enim peccatum esse videtur, cum aliquis mentiendo abutitur eo, cui magis creditur: sed sicut Ansel. dicit in li. de ueritate magis creditur factis quam uerbis, ergo grauius peccat qui mentitur factis, quam uerbis.

SED CONTRA est, quod Au. dicit in li. de doctrina christiana. Inter omnia signa præcipuum locum tenent uerba: his autem abutitur ille qui uerbo mentitur, ergo videtur quod grauius peccat ille qui mentitur uerbo, quam ille qui mentitur facto.

RESPON. Dicendum, quod sicut Amb. dicit in quodam sermone. Non solum in falsis uerbis, sed etiam in simulatis operibus mendacium est. Peccatum autem mendacii principaliter quidem consistit in intentione fallendi, unde ille qui dicit falsum, quod putat esse uerum, non mentitur. Magis autem est reus mendacii ille qui dicit uerum, quod putat esse falsum, ut patet per Aug. in lib. de mendacio. vnde cum eadem intentio fallendi sit in eo qui mentitur facto, uterque equaliter peccat. Verbum enim & factum assumuntur ut instrumenta fallendi, unde non refert quantum ad peccatum mendacii, utrum aliquis uerbo, uel scripto, uel notu, uel quocumque facto mentiat, sicut non refert quantum ad peccatum homicidii, utrum quis gladio, uel securi interficiat hominem.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

G

QUESTIO III.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum aliquis possit esse naturaliter, uel miraculose simul uirgo & pater.

DEINDE quaesitum est circa corpora hominis, utrum saliquis possit esse naturaliter, uel miraculose simul uirgo & pater, & videtur quod hoc possit esse miraculose, quia pater & mater simul sunt generationis principia: sed aliqua mulier miraculose fuit simul uirgo & mater, ergo pari ratione aliquis uir miraculose potest simul esse uirgo & pater.

H Item. Videtur quod hoc possit esse absque miraculo, quia daemon incubus potest furari semen uiri uirginis in somnis pollui, & transfundere in matricem mulieris, ex quo quidem semine potest concipi proles, cuius pater non est daemon incubus, sed ille ex cuius semine generatur, quod agitur in utero eius a quo est resolutum, ergo uidetur quod et absque miraculo possit aliquis simul esse uirgo & pater.

SED CONTRA. Mulier absque miraculo non potest simul esse uirgo & mater, ergo pari ratione nec uir absque miraculo potest simul esse uirgo & pater.

Item. Videtur quod nec per miraculum, quia si filius Dei, qui est natus miraculose de uirgine, ex aliqua parte corporis uirginalis carnem assumpisset, quæ ex illa, unde mulier naturaliter concipit, puta de manu, aut pede, non diceretur filius uirginis, sicut nec Eua dicta est filia Adæ, quamuis sit formata de costa ipsius: sed non posset contingere filio uirginitate uiri, quod ex eadem parte corporis, & in eodem loco plerumque generaret, sicut naturaliter generatur, ergo nec etiam miraculose fieri posset quod aliquis simul esset uirgo & pater.

RESPON. Dicendum, quod ad huius evidentiam videre oportet quod ad uirginitatem requiritur. Requiritur autem tria ad eius perfectionem, quorum primum est principale & formale, scilicet, siue intentio uoluntatis, sicut & omnibus moralibus, unde istud ex necessitate ad uirginitatem requiritur, quod ad sit alicui assidua uoluntas nunquam experiendi delectationem uenerem. Secundum autem est materiale, scilicet passio appetitus sensitui, scilicet delectatio, quam quis experitur in actu uenerico, cuius priuatio requiritur ad perfectam uirginitatem materialiter. Nam passiones sensitivæ sunt materia uirtutum moralium. Si in præter electione propria uoluntatis hoc contingat, uirga, cum quis in sono polluit uel cum mulier per uolentiam ab hoste opprimatur, non perit uirtus uirginitatis, ut patet per Augustinum de Ciuitate Dei. Tertium autem est quod per accidens, & committitur

comitanter se habens ad uirginitatem, s. corporalis integritas. Vnde si claustra pudoris aliter corrumpantur quam per uenerem actum, puta, si obsterix, vel medicus ferro incidat ad sanandum, nihil uirginitati deperit, sicut August. dicit in 1. de Ciuitate Dei. Sic ergo si uirginitas accipiat secundum perfectum suum esse, prout ad uirginitatem tria prædicta concurrunt, mulier quidem salua uirginitate non potest esse mater, ita quod concipiat & pariat nisi miraculose, quia proles egredi non potest, cum hoc quod permanent claustra pudoris inuoluta, nisi per miraculum, sicut accidit in matre Dei. Posset tamen forte absque miraculo mulier salua omnimoda uirginitate concipere, sicut dicitur accidisse de quadam puella pubescente, quam propter pudoris custodiam in lecto suo pater habebat, qui dum somno pollueretur, semen ad matricem descendit & puella concepit. Vir autem absque omni seminis resolutione non potest esse pater neque naturaliter, neque miraculose, quia si de corpore eius proles aliter miraculose formaretur, non posset dici pater. Si uero uirginitas largius accipiat, prout solum requirit interiorem electionem mentis, sic pater de muliere quidem quod naturaliter potest esse mater, uirginitate tali manente, sicut si aliqua puellam opprimeretur ab hoste, & inde conciperet, & multo magis hoc posset miraculose fieri. Vir autem salua tali uirginitate posset esse pater naturaliter propter pollutionem nocturnam, quod quocumque casu ad matricem mulieris perueniret. Non autem ita congrueret, quod miraculose uir fieret pater, sicut quod uirgo fieret mater, tum quia uirgo miraculose facta est mater, Spiritu sancto formante corpus proles ex purissimis sanguinibus eius, ut Damasc. dicit. Resolutio autem seminis, sine qua uir pater esse non posset, non congruit operationi Spiritu sancti: tum quia uir in generatione est sicut agens, mulier sicut patiens. Deo autem competit agere & non pati: unde magis congruit ut Deus miraculose suppleat id quod deest ex parte uiri, quam id quod deest ex parte mulieris.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVÆSTIO II.

ARTICVLVS XIX.

Utrum cælum empyreum habeat influentiam super alia corpora.

DE INDE ultimo quaesitum est de creatura pure corporali, utrum, s. cælum empyreum habeat influentiam super alia corpora. Et uerum quod non, quia omne corpus quod naturaliter influit in alia corpora, per prius influit in propinqua, quam in remota. Si ergo cælum empyreum influeret in corpora inferiora, per prius influeret in cælum aqueum, quod est sibi propinquius, quam in cælum sphericum: sed hoc uideretur esse inconueniens, quia cælum sphericum similius est cælo empyreo, cum neutrum sit de natura quatuor elementorum, quam cælum aqueum, quod est de natura quatuor elementorum, quia illa aqua dicitur ibi posita ad refrigerandum calorem puenientem ex motu cæli, ratione cuius Saturnus, qui est altior inter planetas, dicitur habere frigiditatem. non ergo cælum empyreum influit in corpora inferiora.

SED CONTRA est, quod in libro de intelligentiis dicitur, quod omne quod influit in alia, est lux, vel lucem habens, & in commento dicitur, quod omnis influentia est puritas lucis: sed cælum empyreum maxime habet

A lucē inter alia corpora, ergo in alia corpora influit.

RESPON. Dicendum, quod quidam ponunt cælum empyreum non habere influentiam in aliqua corpora, quia non est institutum ad effectus naturales, sed ad hoc quod sit locus beatorum. Et hoc quidem mihi aliquando uisum est, sed diligenter considerans, magis uidetur dicendum, quod influat in corpora inferiora, quia totum uniuersum est unum unitate ordinis, ut patet per Philosophum 12. Meta. Hec autem unitas ordinis attenditur secundum quod quodam ordine reguntur corporalia per spiritualia, & inferiora corpora per superiora, ut

B Aug. dicit in 3. de trin. Vnde si cælum empyreum non influeret in corpora inferiora, cælum empyreum non contineretur sub unitate uniuersi, quod est inconueniens. Vt autem proprius effectus eius esse perpetuitas, & permanens in inferioribus corporibus. Nam secundum Philosophum in 1. 1. met. In cælo sunt principaliter duo motus, quorum unus est ab Oriente in Occidentem, qui uocatur diurnus, & est super polos æquinoctialis, & quia iste est uniformis, causat perpetuitatem in inferioribus moribus. Alius autem motus est ab Occidente in Orientem, quo mouetur Sol & alij planetae, qui est super polos zodiaci, per quem planetae accedunt & recedunt a nobis: unde iste motus proprie causat differentiam generationis & corruptionis, & cæterorum motuum in istis inferioribus: & sic continuatur generatio & corruptio horum inferiorum quousque Deus uult, quod quidem quantum ad cõtinuitatem causatur a primo motu, quantum autem ad contrarietatem a secundo. Sicut autem uniformitas motus præcedit difformitatem, ita etiam unitas quietis præcedit difformitatem motus, quia moueri est se alter habere nunc quam prius, quiescere autem est eo modo se habere nunc ut prius, & sic quies habet puram unitatem. Vniformitas autem motus habet unitatem cum diuersitate, & ideo primum cælum, s. empyreum, singulariter per suam quietem influit. Secundum autem cælum est, quod dicitur æqueum per suum motum uniformem: Tertium autem cælum, s. sphericum per suum motum difformem: hoc autem est proprium huic corpori, quod influat absque motu, in quantum est supremum attingens quodam modo ordinem substantiarum spiritualium, prout Dion. dicit 2. c. de di. no. quod diuina sapientia cõiungit principia secundorum finibus primorum.

C **A**d PRIMVM ergo dicendum, quod cælum empyreum magis influit in cælum aqueum, quam in inferiora corpora, in quantum s. cælum aqueum plus recipit de influentia cæli empyrei, ut uniformitas motus ostendit, unde etiam magis conuenit cum cælo empyreo ratione suæ uniformitatis, quam cælum sphericum. Est autem de celestibus corporalibus duplex opinio. Vna, quod sint de natura elementorum, secundum quam cælum empyreum esset de natura ignis, cælum aqueum de natura aquæ, uel aeris: cælum autem sphericum est compositum ex utraque natura, quia in parte est lucidum, in parte diaphanum. Et ad hanc opinionem pertinet quod dicitur aquas esse ibi ad infrigandum. Alia autem est opinio, quod corpora celestia non sunt de natura quatuor elementorum, sed quinta essentia, secundum quam etiam cælum aqueum non est de natura quatuor elementorum, sed dicitur æqueum propter diaphancitatem, sicut dicitur cælum empyreum, igneum, propter lumen. Contrarium concedimus, quamuis liber de intelligentiis non sit authoritatis alicuius, nec etiam uerum

Quodlib. S. Tho.

F 3 sit

119. 66. 27.
120. 70. 8.
121. 71. 12.
122. 72. 16.

fit, quod omnis influxus sit ratione lucis, nisi lux metaphorice accipiatur pro omni actu, prout omne agens agit in quantum est ens actu, vel hoc potest esse verum in solis corporalibus, in quibus proprie dicitur lux, in quantum scilicet lux corporalis est forma primi corporis agentis scilicet celi, cuius virtute omnia corpora inferiora agunt. Et hæc ad præsens dicta sufficiant.

Finis sexti quodlibeti.

INCIPIIT QVODLIBET SEPTIMUM.

QVÆSTIO PRIMÆ.

QVÆSTIVM est de tribus, Primo, Quædam pertinentia ad substantias spirituales.

Secundo, Quædam pertinentia ad sacramentum altaris.

Tertio, Quædam pertinentia ad corpora damnatorum.

Circa substantias spirituales quærebatur.

Primo, De cognitione earum.

Secundo, De fruitione anime Christi tempore passionis.

Tertio, De pluralitate in substantiis spiritualibus inuenta.

Circa primum quærebantur quatuor.

Primo, Vtrum aliquis intellectus creatus possit diuinam essentiam videre immediate.

Secundo, Vtrum intellectus creatus possit simul plura intelligere.

Tertio, Vtrum intellectus angelicus possit intelligere singularia.

Quarto, Vtrum notitia, quam Augustinus dicit prole mentis, sit accidens, uel non.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum aliquis intellectus creatus possit diuinam essentiam immediate uidere.

1. p. q. 18. ar. 2. o. & art. 4. ad 3. 2. uer. 9. 9. & 4. dist. 49. q. 2. ar. 1. & 22. q. 175. art. 3.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod nullus intellectus creatus possit diuinam essentiam immediate uidere. Intellectus enim creatus, cum indifferenter se habeat ad omnia intelligibilia, non potest cognoscere determinate aliquid, nisi per obiectum suum determinetur: sed diuina essentia non est obiectum quod possit intellectum determinare, quia est summum in entibus, & maxime generalitatis, & nullo modo determinatum, ergo intellectus creatus ipsam uidere non potest.

2. Præ. Ad hoc quod intellectus cognoscat aliquid, oportet quod fiat in actu. Nihil enim operatur secundum quod est in potentia, sed secundum quod est in actu: intellectus autem non fit in actu, nisi secundum quod intelligibili informatur. cum ergo essentia diuina non possit per seipsam informare intellectum, ut formaliter faciat ipsum esse in actu, oportet quod debet per intellectum cognosci, quod per aliquam sui similitudinem intellectum informet ad hoc quod cognoscat, & ita non poterit immediate nisi per similitudinem uideri.

3. Præ. Ad hoc quod intellectus creatus essentiam diuinam uideat, oportet quod per lumen gloriæ perficiatur. sed lumen gloriæ est medium distans & ab

ipso intellectu, & ab ipsa essentia diuina, quæ est beatitudo increata, cum lumen predictum dicatur creatura ergo intellectus creatus non potest uidere diuinam essentiam immediate.

4. Præ. Secundum Phil. in 3. de anima. Sicut sensus se habet ad sensibile, ita se habet intellectus ad intelligibile: sed ad hoc quod sensus uisum suum obiectum percipiat, duplici medio indiget. lumine, & specie, quæ est similitudo rei uise, ergo hoc idem est necessarium intellectui in uisione diuine essentia, & sic non immediate eam uidebit.

SED CONTRA est quod dicitur 1. Io. 3. Videmus eum sicuti est.

2. Præ. Ad hoc quod intellectus intelligat, nihil aliud uidetur requiri, nisi quod intelligibile fiat in actu, & quod intellectui coniungatur: sed essentia diuina per seipsam est intelligibilis in actu, cum sit immaterialis, intellectui etiam presentis est, quia ut dicit Aug. Deus unicuique rei est uicinius, quæ ipsa res sibi, ergo intellectus creatus essentiam diuinam poterit immediate uidere.

RESPON. Dicendum, quod absque dubio tenendum est, quod diuina essentia in patria immediate ab intellectu glorificato uideatur. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod in uisione intellectiua triplex medium contingit esse. Vnum sub quo intellectus uidet, quod disponit eum ad uidentium, & hoc est in nobis lumen intellectus agentis, quod se habet ad intellectum possibilem nostrum, sicut lumen uisus ad oculum, Aliud medium est quo uidet, & hoc est species intelligibilis, quæ intellectum possibilem determinat, & habet se ad intellectum possibilem, sicut species lapidis ad oculum. Tertium medium est, in quo aliquid uidetur, & hoc est res aliqua per quam in cognitione alterius deuenimus, sicut in effectu uidemus causam, & in uisionis similitudine, uel contrarietate uidetur aliud, & hoc medium se habet ad intellectum sicut speculum ad uisum corporalem, in quo oculus aliquam rem uidet. Primum ergo medium & secundum non faciunt medietatem uisionem: immediate enim dicitur aliquid uidere lapidem, quamuis eum per speciem eius in oculo receptam, & per lumen uideat, quia uisus non fertur in hæc media tamquam in multibilibus, sed per hæc media fertur in unum uisibile, quod est extra oculum, sed tertium medium facit uisionem medietatem. Uisus enim prius fertur in speculum sicut in uisibile, quo mediante accipit speciem rei uisam specie, uel speculo. Similiter intellectus cognoscens causam causato, fertur in ipsum causatum sicut in quoddam intelligibile, ex quo transit in cognitionem cause. Et quia essentia diuina in statu, uel in effectibus suis cognoscitur, non uidemus eam immediate: unde in patria, ubi immediate uidebitur, tale medium penitus subtrahetur. Similiter etiam non est ibi medium secundum. Siquis species essentia diuine intellectum informans, quia quando aliquid uidet immediate per speciem suam, oportet quod species illa representet rem illam secundum complementum esse sue speciei, alias non diceretur res illa immediate uideri, sed quædam umbra eius, sicut si similitudo lucis in oculo fieret per modum coloris qui est lux obumbrata. Cum autem omne quod recipitur in aliquo, recipiatur in eo per modum recipientis, impossibile est in intellectu creato similitudinem diuine essentia recipi, quæ eam perfecte secundum totam suam rationem repræsentet. Unde si per aliquam similitudinem talem essentia diuina a nobis uideretur immediate, non uideretur essentia.